

Uzvjerovah, zato besjedim (2 Kor 4,13). Zbornik u čast prof. dr. sc. Josipa Balobana povodom 70. godine života, Silvija MIGLES – Josip ŠIMUNOVIĆ (ur.), Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2019., 754 str.

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu u suradnji s Kršćanskom sadašnjosti objavio je treći zbornik radova tijekom 2019. godine. Povod izdavanja tog zbornika je sedamdeseti rođendan prof. dr. sc. Josipa Balobana – dugogodišnjeg predavača i predstojnika Katedre pastoralne teologije na spomenutom Fakultetu. Sadržajno je *Zbornik* podijeljen u nekoliko cjelina: *Pastoralni razgovori* (21–238), *Biblijsko-dogmatska riječ* (241–376), *Crkva i društvo u dijalogu* (379–569), *Katehetsko-vjeronaučni navještaj* (573–708) te *Životopis i bibliografija* (711–749). Prvoj cjelini prethodi dio *I mi vjerujemo pa zato i besjedimo (2 Kor 4,13)* i *Uvodna misao uz znanstvene radove*, koju potpisuje urednički duo: Silvija Migles i Josip Šimunović.

Prvu cjelinu, *Pastoralni razgovori*, čini deset radova (pet izvornih znanstvenih i pet preglednih radova), a otvara ju rad Pere Aračića naslovljen »Osnaživanje očinstva i majčinstva u pastoralnoj praksi« (21–46) u kojemu autor započinje pozicioniranjem roditeljstva i specifičnosti sakramenta ženidbe u životu Crkve da bi kasnije istaknuo čak dvanaest mogućih »dimenzija kojima bračni parovi kao supruzi i kao obitelj obogaćuju zajednicu vlastitom karizmom ukoliko su sakramentalno u Crkvi«. Autor razmatra i smanjen broj djece u obiteljima, tj. višedesetljetno demografsko izumiranje te se u zaključku pita o mogućem »umoru europske civilizacije«.

Alojzije Čondić u radu naslovljenom »Župna zajednica – od pastoralnog središta do pastoralne periferije« (47–66) promišlja odgovor župne zajednice na suvremene izazove, napose u vidu njezina pastoralnog djelovanja. Spomenuto promišlja pomoću evanđeoske prosudbe i pastoralnih odrednica rimskog prvosvećenika, naglašavajući važnost misionarskog iskoraka svake pojedine župne zajednice.

»Prema evangelizaciji 'kršćana praga' i 'predvorja naroda'. Nemoguća misija?« (67–91) naslov je rada Milana Šimunovića, koji započinje rad refleksijom nad mišlju sociologa religije F. X. Kaufmanna te iz spomenute refleksije razvija svoju misao o evangelizacijskom poslanju Crkve. Imperativ djelovanju Crkve postaje izlazak »iz ustaljenih okvira te susretati današnjeg čovjeka«.

Paul Michael Zulehner u svojem radu pod naslovom »Brücken bauen« (93–111) donosi povijesnu crticu o usmjerenju što ga je njegovoj pastoralnoj teologiji dao kardinal Franz König (1905. – 2004.) kad je 1984. došao u Beč, da bi kroz tri dijela opisao: početno usmjerenje prema Istočnoj (Srednjoj) Europi, međunarodni istraživački projekt »Aufbruch« te djelovanje Josipa Balobana i ostalih pastoralnih teologa hrvatskoga govornog područja u okviru Pastoralnog foruma.

»Per una nuova ripresa del dialogo tra il paradigma di evoluzione e di creazione. Rilievi teologico-pastorali« (113–128) naslov je rada što ga je autor Nikola Vranješ priložio Zborniku. Početno određujući *status quaestionis*, autor ocrta odnos dviju paradigmi: evolucije i stvaranja. Prvi dio rada ističe važnost dijaloga u kontekstu pastoralne teologije, drugi dio promišlja stvarno i cjelovito razumijevanje i poštovanje ljudske osobe, a treći

dio donosi autorov stav o obogaćenju teološke misli i pastoralna, gdje je osobit naglasak stavljen na teološki *novum* Drugoga vatikanskog sabora. Posljednji, četvrti dio rada sadrži konkretne posljedice za život Crkve koje se nalaze u poticajima i smjernicama enciklike pape Franje *Laudato si*, a koje autor vidi kao »doprinos skrbi o stvorenom svijetu«.

Ivo Džinić i Vikica Vujica potpisuju rad naslovljen »Pokušaji nove evangelizacije u Crkvi i danas« (129–146). Rad u dvama dijelovima podastire čitateljima »pojmovna pojašnjenja« triju pojmova i »bitne oznake nove evangelizacije«, njih ukupno tri. Zaključuju da je osnovna pretpostavka evangelizacijskog djelovanja u prvom redu »autoevangelizacija«.

»Pastoralno-teološka problematika inkulturacije u dokumentima pape Franje« (147–166) rad je Stanislava Šote, koji polazi od uvodno nijansirane eksplikacije pojma kultura i njezina slojevitog razumijevanja u današnjem diskursu da bi kasnije istaknuo sastavnice krize »tradicionalnih kršćanskih kultura«. Naredni dio rada autor je posvetio tumačenju shvaćanja inkulturacije u dokumentima koje potpisuje papa Franjo. Ističe da prema papi Franji inkulturacija »po svojoj naravi sadrži i podrazumijeva decentralizaciju Crkve različitim dimenzijama kulture i kultura«. Evangelizacija u tom smislu jest »jasno, sustavno i kvalitetno nastojanje evangeliziranja kulture«. Autor zaključuje da se pojedine kulture nipošto ne smiju sakralizirati.

Danijel Crnić donosi prikaz teologije prezbiterata u radu naslovljenom »*Presbyterorum ordinis* kao nacrt koncilske teologije prezbiterata te *Optatam totius* kao njezino obogaćenje« (167–191). Rad je podijeljen u dva dijela: »Dekret o službi i životu svećenika *Presbyterorum ordinis* kao nacrt koncilske teologije prezbiterata« i »Dekret o odgoju i izobrazbi svećenika *Optatam totius* kao obogaćenje koncilske teologije prezbiterata«. Autor zaključuje da je Koncil upravo svojim biblijskim, liturgijskim i eklezijalnim uporištem uspio istaknuti kristocentričnost prezbiterata i »postaviti reformu u kontinuitetu« kad je posrijedi odgoj katoličkih svećenika.

Specifičan oblik pastoralnog djelovanja Crkve – pastoral duhovnih zvanja – opisuje Martina s. Ana Begić u radu naslovljenom »Pastoral duhovnih zvanja – prošlost, sadašnjost i budućnost« (193–213). Otegotne okolnosti pastoralna duhovnih zvanja danas autorica vidi u »kulturama hedonizma i liberalizma«, što traži sebi vlastit napor prilikom izgradnje »kulture zvanja« među mlađom populacijom. Naglasak je u radu stavljen na vrednote redovništva, aktualne crkvene dokumente i »svjedočenje hrvatskih biskupa i nadbiskupa o duhovnom pozivu«.

»Poruke pape Benedikta XVI. za Svjetski dan molitve za zvanja. Poticaji za pastoral duhovnih zvanja« (215–238) posljednji je rad prvog dijela Zbornika, a potpisuju ga Josip Šimunović i Filip Marić. Rad u dva opsežna dijela prikazuje sedam poruka što ih je Benedikt XVI. uputio u povodu Svjetskog dana mladih i izvodi četiri poticaja za pastoral zvanja.

Drugi dio Zbornika nosi naslov *Biblijsko-dogmatska riječ* i sadrži ukupno šest radova: tri izvorna znanstvena rada i tri pregledna rada. Prvi u nizu je rad Bože Lujica »Biblijsko-pastoralni vidovi glavne Isusove zapovijedi« (241–258). Autor je sadržaj podijelio u četiri dijela i konkretnim pastoralnim smjernicama dao poticaj za življenje Isusove zapovijedi u crkvenoj svakodnevi.

Ivan Karlić u radu pod naslovom »Isus Krist i suvremeni čovjek: evanđeoska načela i aktualizacija« (259–277) nastoji, vođen slikom »Pavla«, ponuditi kršćanima poticaj da svjedoče, odnosno da svoj susret s Gospodinom pretoče »u navještaj Isusa Krista«. Rad temelji na ulomcima iz Evanđelja po Marku i Evanđelja po Mateju, a na završetku pred čitatelje stavlja pet putova »prema novom humanizmu u Isusu Kristu (prema papi Franji)«. »*Krenu Isus sa svom odlučnošću prema Jeruzalemu* Lk 9,51 – egzegetski komentar« (279–298) naslov je rada čiji su potpisnici Mario Cifrak i Monika Prša. Pet dijelova rada bave se: problematikom perikope u Lk 9,51–56, delimitacijom teksta, tekstualnom kritikom, odsječkom naracije Isusova puta i egzegezom spomenutog retka. Zaključak je da je odsječak naracije puta »Lukina literarna, a ne povijesna konstrukcija Isusova posljednjeg puta prema Jeruzalemu«.

Marija Pehar i Karlo Kevo Zborniku su pridonijeli radom naslovljenim »Isus Krist – most između Boga i čovjeka u djelu *Dijalog Božanske providnosti* svete Katarine Sijenske« (299–323). Pozabavili su se prikazom povijesnih okolnosti života sv. Katarine te kompleksne suodnosnosti teologije i kršćanske egzistencije, koja je osobito vidljiva u životu i pisanom opusu sv. Katarine, velike mističarke i crkvene naučiteljice. Križ je istaknut kao »ključ razumijevanja božanske ljubavi prema čovjeku«, što omogućuje »produhovljen kršćanski pogled na Crkvu«.

»*Bog vjere i Bog filozofa* u teologiji Josepha Ratzingera/Benedikta XVI.« (325–345) rad je autorā Nedjeljke s. Valerije Kovač i Milana Gele. Uvodno je rad opisan kao »studija« te donosi pregled pojma *logos i mythos* (u radu napisan kao »mitos«), kao i preobrazbu »Boga filozofa« u »Boga vjere« da bi završno studija prikazala »Boga vjere« u teološkoj misli J. Ratzingera.

Ivan Bodrožić i Ivica Šimunović svojim radom naslovljenim »Poniznost Blažene Djevice Marije u spisima sv. Bernarda iz Clairvauxa« (347–375) okončavaju drugi dio Zbornika. Rad ponajprije smješta poniznost u širi govor o krepostima da bi se kasnije usmjerio na iščitavanje tekstova sv. Bernarda. Autori zaključuju da je prema sv. Bernardu upravo krepost ona poniznosti po kojoj je Marija »bila Bogu privlačna«.

Treći dio Zbornika naslovljen *Crkva i društvo u dijalogu* sadrži sedam izvornih znanstvenih radova i dva pregledna rada. Spomenuti dio Zbornika otvara Juraj Batelja svojim radom »Nadbiskup Alojzije Stepinac i Katolička akcija. Pokušaj uređenja organiziranog katoličkog djelovanja u Hrvatskoj« (379–407) u kojemu prikazuje djelovanje mladog nadbiskupa koadjutora Alojzija Stepinca oko usklađivanja djelovanja Katoličke akcije prema načelima enciklike *Ubi arcano Dei*.

Stjepan Baloban i Silvija Migles u radu pod naslovom »Socijalni nauk Crkve: crkveno učiteljstvo i teologija« (409–429) pred čitatelje stave dosad objavljene crkvene dokumente (čiji su potpisnici »pape ili važni rimski dikasteriji«) koji tematiziraju socijalni nauk Crkve, kao i činjenicu da »crkveno učiteljstvo socijalnom nauku Crkve daje identitet i temeljno određenje«. Treći dio rada usmjeren je na hrvatski kontekst od godine 1990. i ulogu koju u ovdašnjem teološkom diskursu ima Josip Baloban kao svojevrzni promotor sintagme »socijalni pastoral«.

Rad »Etno-religioznost: Religioznost, nacionalni identitet i političke orijentacije u hrvatskom društvu« (431–449) autorā Krunoslava Nikodema i Siniše Zrinščaka pozicionira religiju »u hrvatskom društvu« na temelju triju valova istraživanja *European Values Study* te interpretira suodnos »religioznosti, nacionalnog identiteta i političkih orijentacija u hrvatskom društvu«.

Tonči Matulić svojim radom naslovljenim »Neka vrijednosna pitanja razvoja, istraživanja i znanosti« (451–466) promišlja o stvarnostima koje je naveo u naslovu rada na temelju nauka Drugoga vatikanskog koncila izraženog u konstituciji *Gaudium et spes* i »novijeg socijalnog nauka Crkve«, osvrćući se osobito na neujednačenost tehničkog i duhovnog napretka. Treći i četvrti dio rada posvećeni su promišljanju vrijednosne kvalitete istraživanja i znanosti. Autor apostrofira kao neprihvatljivu tezu o »vrijednosnoj neutralnosti znanosti«.

»Spoznajni altruizam i Božje milosrđe u konfliktnom društvu« (467–484) rad je Ivana Šarčevića u kojemu autor istražuje problematiku tolerancije (čiju manjkavost ubrzo konstatira) i potrebu povratka »temeljnim načelima humanosti«. Božje milosrđe stavljeno je kao posvemašnji temelj promišljanja društvene problematike zbog svojeg nadmašivanja projekata tolerancije i altruizma racionalističke provenijencije.

Tomislav Markić donosi svoj prilog Zborniku pod naslovom »Papa Franjo i fenomen migracija. Poruke za svjetski dan selilaca i izbjeglica« (485–504) u kojemu analizira pet poruka pape Franje povodom Svjetskog dana selilaca i izbjeglica (2014. – 2018.). Počinje fenomenološkim određenjem migracija u papinim porukama te preko biblijskih slika koje se u njima koriste dolazi do referenci na svoje prethodnike što ih Papa stavlja u poruke, a završava poticajima koje je iz poruka moguće vrlo lako nazrijeti.

»Krepost umjerenosti u ekonomsko-financijskom poslovanju prema dokumentu *Oeconomicae et pecuniariae quaestiones*« (505–533) naslov je rada Mislava Kutleše u kojem nudi teološku refleksiju na poteškoće vezane i proistekle iz globalne ekonomske krize iz 2008. godine, kao i na moralno-etičke odrednice koje su je omogućile, počevši od kraja Drugoga svjetskog rata. Orijentir u promišljanjima autoru je dokument Kongregacije za nauk vjere *Oeconomicae et pecuniariae quaestiones*, izdan početkom 2018. godine.

Daniel Patafta svojim radom »Bratovština pojasa sv. Franje u samostanima kontinentalne Hrvatske« (535–552) prikazuje razvoj i djelovanje franjevačkih bratovština od 16. do 18. stoljeća. Navedeni su samostani kontinentalne Hrvatske u kojima su djelovale spomenute bratovštine te su doneseni osnovni podatci o njihovu osnutku i djelovanju.

»Sport između afirmacije i dehumanizacije čovjeka. Pogled iz kršćansko-pedagoške i etičke perspektive« (553–569) autorā Ane s. Thee Filipović i Ivana Lukača posljednji je u drugom dijelu Zbornika. Donosi zanimljive uvide u stvarnost sporta, koju postavlja u središte svojega promišljanja, napose u vidu antropoloških i moralnih vrednota koje su mu inherentne, ali koje je moguće i zlorabiti. Zaključak rada donosi konture kršćanskog shvaćanja sporta u kontekstu evangelizacijskog poslanja Crkve i pastoralna sportaša.

Posljednji dio Zbornika sadrži autorska djela, a naslovljen je *Katehetsko-vjeronaučni najveštaj* te se sastoji od ukupno šest radova: četiri izvorna znanstvena rada i dva pregledna rada. Ante Pavlović prvi je autor tog dijela Zbornika, a njegov rad naslovljen »Katolički

vjeronauk u školi: razvoj novoga *Kurikula* s trajnim vrijednostima« (573–613) u tri dijela problematizira naslovni dokument. Dokazan je njegov kontinuitet s obzirom na »dosadašnje programe«. Detaljnija analiza istaknula je pozitivne strane »otvorenoga kurikula«, ali je uočila i postojeće manjkavosti kojima nudi lijek.

Kata s. Amabilis Jurić u radu naslovljenim »Vjeroučitelji i prosvjetni djelatnici promicatelji vrednota u hrvatskom školskom odgojno-obrazovnom sustavu« (615–637) donosi promišljanje o temi odgoja u okviru odgojno-obrazovnog sustava. Početnim pojmovnim određenjem dani su temelji ostatku rada koji ističe važnost cjelovitog odgoja za vrednote, a ne samo za one »koje osiguravaju materijalni vid ljudske egzistencije«. Spomenuti uvidi potkrepljuju se empirijskim podacima, tj. njihovom analizom i interpretacijom.

Profil mladih u dokumentu *Instrumentum laboris. Mladi, vjera i razlučivanje zvanja*« (639–657) rad je Blaženke s. Valentine Mandarić u kojemu analizira sliku mladih koja je ocrтана u Radnom dokumentu za Biskupsku sinodu o mladima (3. – 28. listopada 2018.). Poseban naglasak autorica je stavila na »kulturološki kontekst u kojemu mladi odrastaju«.

Ružica Razum priložila je Zborniku svoj rad pod naslovom »Krizna odraslih. Posljedice za odgoj« (659–675) u kojem u tri dijela promišlja o značenju »biti odrasla osoba danas«, potom o sindromu Petra Pana i o »ulozu odraslih u odnosu na nove naraštaje«. Autorica zaključuje da »odraslost uključuje prihvaćanje žrtve« te da je »samo odrasla i zrela osoba« jamac dobro odgojenih mladih generacija.

»*Slovenski katehetski plan – temelj evangelizacije danas i sutra*« (677–691) naslov je rada Andreja Šegule u kojemu autor predstavlja povijesni razvoj oblikovanja dokumenta navedenog u naslovu rada. Promjene koje SKN donosi opisane su kao avangardne, usmjerene budućnosti. Obitelj je određena kao »nositeljica kateheze«, ali je ujedno otvoren prostor nastanku priručnika za katehezu određenih katehetskih skupina.

Denis Barić svojim radom pod naslovom »Pastoralno-katehetsko djelovanje dr. Ivana Škreblina« (693–708) pred čitatelja stavlja prikaz bogatog životnog puta i zauzetog djelovanja dr. Ivana Škreblina (1910. – 1979.) donoseći njegovu biografiju, opis znanstvenog i nastavnog djelovanja te analizu »pastoralno-katehetske misli u djelima« spomenutog dr. I. Škreblina, gdje je posebno mjesto dano utjecaju Drugoga vatikanskog koncila na njegovu misao jer je, ističe autor, Škreblin dao svoj »doprinos recepciji Koncila u katehetskom djelovanju u Hrvatskoj«. Tim radom okončan je dio Zbornika koji donosi autorske radove. Završni dio Zbornika naslovljen je *Životopis i bibliografija*, a sadrži dva poddjela. Prvi je »Životopis Josipa Balobana. Na relaciji vjernosti Božjoj riječi i konkretnom povijesnom čovjeku« (711–728) u kojemu je opisan život Josipa Balobana od odrastanja u obiteljskom domu do priznanja, što mu ga je 2017. godine uručio Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu »za izvrsnost u znanstvenoistraživačkom radu«. »Životopis slijedi prva cjelovita bibliografija prof. dr. sc. Josipa Balobana« (729–749), koju su priredili urednici Silvija Migles i Josip Šimunović, a sadrži ukupno 240 bibliografskih jedinica.

Vatroslav Siketić